

...VE DEĞİRMEN DÖNERDİ – LÜTFEN DOKUNMAYIN

Haldun Taner (İstanbul, 16 Mart 1915 – 7 Mayıs 1986) Matbaa-i Âmire müdürü Hâmid Bey anne tarafından büyükbabası, Meclis-i Mebusan İstanbul milletvekili ve Darülfünun devletler hukuku profesörü Ahmet Selahattin Bey babasıdır. Çemberlitaş'ta dünyaya gelen Taner, beş yaşında babasını kaybetti. Galatasaray Lisesi'nde okudu (1935). Heidelberg Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi'ndeki öğrenimini (1935-38) ağır bir tüberküloza yakalanması nedeniyle yarıda bırakıp İstanbul'a döndükten sonra Ankara Radyosu için skeçler yazmaya başladı. İÜ Alman Filolojisi'ni bitirdi (1950), Sanat Tarihi Bölümü'nde asistan oldu. 1954'te ilk evliliğini yaptı ve *Oyun* dergisini çıkardı. Viyana Üniversitesi'nde Prof. Kindermann'ın yanında felsefe ve tiyatro okudu. Max Reinhardt Tiyatro Akademisi'nde eğitim gördü (1955-57). İÜ, Gazetecilik Enstitüsü, İGSA ve LCC'de tiyatro ve dramaturji dersleri verdi. Devekuşu Kabare Tiyatrosu, Bizim Tiyatro ve TEF Kabare'yi kurdu. Türkiye'deki epik tiyatronun ilk örneği sayılan *Keşanlı Ali Destanı* ile dünyaya açıldı. Bütün bu çalışmalarıyla bir Haldun Taner Tiyatrosu ekolü oluşturdu. "Tuş" adlı öyküsü (1955) ve *Keşanlı Ali Destanı* oyunu aynı adlarla filme alındı. "Devekuşuna Mektuplar" başlıklı yazılarına *Tercüman*'da (1955-60) başladı, "Pazar Sohbetleri" başlığıyla *Milliyet*'te (Mart 1974 – Mayıs 1986) sürdürdü. 9 Ocak 1976'da ikinci evliliğini yaptı.

1953'te *New York Herald Tribune* ile *Yeni İstanbul* gazetelerinin düzenlediği uluslararası bir yarışmada "Şişhane'ye Yağmur Yağmıyordu" öyküsüyle birinci oldu. Sait Faik Hikâye Armağanı'nın ilkini *On İkiye Bir Var* ile kazandı. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* ile Uluslararası Bordighera Mizah Hikâyeleri Ödülü'nü, *Milliyet*'teki köşe yazılarıyla Gazeteciler Cemiyeti Fıkra Ödülü'nü (iki kez), *Yalıda Sabah* ile 1983 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü'nü aldı. 1987'den beri Haldun Taner Öykü Ödülü verilmekte. İstanbul Şehir Tiyatrosu'nun Kadıköy Sahnesi'ne (1988) ve Caddebostan'da bir sokağa adı verildi. Türkiye'de tiyatronun bir 'bilim dali' olmasında etkili olan ve 2012 yılında İstanbul Üniversitesi Haldun Taner Tiyatro Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne adı verilen Taner'in bütün yapıtları 100. doğum yıldönümü olan 2015'ten beri Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmakta.

Yapıtları

Öykü: *Yaşasın Demokrasi*, 1949; *Tuş*, 1951; *Şişhane'ye Yağmur Yağmıyordu*, 1953; *Ayıışığında "Çalışkur"*, 1954; *On İkiye Bir Var*, 1954; *Konçinalar (Şişhane'ye Yağmur Yağmıyordu – On İkiye Bir Var'dan seçmeler)*, 1967; *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*, 1969; *Yalıda Sabah*, 1983.

Tiyatro: *Günün Adamı*, 1952 (1961'de sahnelendi); *Dışardakiler*, 1957; *...Ve Değirmen Dönerdi*, 1958; *Fazilet Eczanesi*, 1960; *Lütfen Dokunmayın*, 1961; *Huzur Çıkmazı*, 1962; *Keşanlı Ali Destanı*, *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım*, 1964; *Eşeğin Gölgesi*, 1965; *Zilli Zarife*, 1966; *Vatan Kurtaran Şaban*, 1967; *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı*, 1969; *Ayıışığında Şamata*, 1977. **Kabare:** *Bu Şehir-i İstanbul ki...*, 1962; *Dün... Bugün*, 1972; *Mevzumuz Aşk ü Sevda Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence*, 1973; *Hayırdır İnşallah*, 1979. **Kolektif kabareler:** *Astronot Niyazi*, 1970; *Ha Bu Diyar*, 1971; *Dev Aynası*, 1973; *Haneler*, 1974; *Yalan Dünya, Çıktık Açık Alınla*, 1977; *Kapılar*, 1981. **Radyo oyunu:** *Haldun Taner'in Timsahı* (haz. D. Taner - S. Erez), 2008.

Düzyazı: *Devekuşuna Mektuplar 1*, 1960 (*Önce İnsan* adıyla); *Devekuşuna Mektuplar 2*, 1977 (*Yaz Boz Tahtası* adıyla); *Ölürse Ten Ölümler Canlar Ölesi Değil – Portreler*, 1978; *Hak Dostum Diye Başlayalım Söze*, 1978; *Düşsem Yollara Yollara*, 1979; *Çok Güzelsin Gitme Dur*, 1983; *Berlin Mektupları*, 1984; *Koyma Akıl, Oyma Akıl*, 1985.

*Haldun Taner'in
YKY'deki kitapları:*

- Koyma Akıl, Oyma Akıl (2015)*
Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu (2015)
Keşanlı Ali Destanı (2015)
Sersem Kocanın Kurnaz Karısı (2015)
Yalıda Sabah (2015)
Çok Güzelsin Gitme Dur (2015)
Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım (2015)
Ayışığında "Çalışkur" (2015)
On İkiye Bir Var (2015)
Sancho'nun Sabah Yürüyüşü (2015)
Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil (2016)
Fazilet Eczanesi (2016)
Yaşasın Demokrasi (2016)
Tuş (2016)
Ayışığında Şamata (2016)
Vatan Kurtaran Şaban (2016)
...Ve Değirmen Dönerdi – Lütfen Dokunmayın (2016)
Devekuşuna Mektuplar – 1: Önce İnsan (2016)

HALDUN TANER

...Ve Değirmen Dönerdi
—
Lütfen Dokunmayın

Oyun

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4737
Edebiyat - 1352

...Ve Değirmen Dönerdi ~ Lütfen Dokunmayın / Haldun Taner

Kitap editörü: **Murat Yalçın**
Düzeltili: **Azad Ziya Eren**

Kitap tasarımı: **Mehmet Ulusel**
Grafik uygulama: **Gülçin Erol Kemahlıoğlu**

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul
Tel: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04
www.acarbasim.com
Sertifika No: 11957

1. baskı: Bilgi Yayınevi, Ankara, Nisan 1991
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ekim 2016
ISBN 978-975-08-3845-3

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

...Ve Değirmen Dönerdi

Birinci Perde • 9

İkinci Perde • 33

Üçüncü Perde • 61

Lütfen Dokunmayın

Birinci Perde • 93

İkinci Perde • 122

...Ve Değirmen Dönerdi

(Oyun, 3 Perde, 7 Tablo)

Kiřiler

AZAT

KÜŞAT

DOKTOR

ÜSTAT

SERAP

SÜLEYMAN

HÜRREM

FAHRÜNNİSA

MİHRÜNNİSA

FASİT

Birinci Perde

BİRİNCİ TABLO

DEKOR: Küşat'ın Atölyesi. Sağda yatak odasına, solda girişe açılan birer kapı. Ortada perdeleri indirilmiş büyükçe bir pencere. Pencerenin tam altında bir sedir. Sağında kitap rafları, solunda yerde tablolar. Dipte bir sehpa, üstü örtülü. Odada eski bir koltuk, iskemleler. Dışarda gece ve yağmur.

Üstat uzun beyaz saçlı, yakışıklı, giyimi özentili, elli beş yaşlarında, gerektiği vakit sesinin tonuna yapma bir heyecan katabilen, gerektiği vakit kendisi ile konuştuğu kişi arasına soğuk bir uzaklık koyabilen, malın gözü bir tiptir. Görünüşe göre sanatçı olamaz. Olsa olsa eleştirmen, öğretmen, ya da bilirkşi.

Azat, esmer, cana yakın, sevimliliği biraz da başarılarından gelen genç bir ressam. Elbet, dağınık saçlı ve kadife ceketli. Olacak artık o kadar.

Süleyman'a gelince, dazlak başlı, kırmızı yüzlü, hafif budala, oldukça iyi yürekli altmış beş yaşlarında bir adam. Üzüntü onu biraz daha afallatmış, çökertmiş.

Perde açıldığında Azat'la, Üstat yatak odasının kapısından, içeriyi dinlerler. Azat bir of çeker, odayı aşağı yukarı arşınlamaya başlar.

AZAT: İnanamıyor insan..

ÜSTAT: İnanılacak gibi değil ki.

AZAT: Yapmayacaktı bunu, yapmayacaktı.

ÜSTAT: Hakkı da yoktu ayrıca. Topluma karşı.

AZAT: İnsan düşünüyor da.

ÜSTAT: Demek öyle demiş meyhaneden çıkarken.

AZAT: Evet öyle demiş.

SÜLEYMAN: Ne demiş yahu, bana da anlatsanıza...

AZAT: "İşte geldik gidiyoruz" demiş.

ÜSTAT: Dudağında o acı gülümsemesi ile.

AZAT: "İşte geldik gidiyoruz, şen olasın Halep şehri" demiş.

ÜSTAT: Kör kör parmağım gözüne, bundan açık konuşamazdı.

AZAT: Ve biz sersemler.

ÜSTAT: Henüz hayatının baharında...

AZAT: Nasıl da anlamadım.

ÜSTAT: ...daha kendisinden pek çok şeyler beklendiği bir çağda.

SÜLEYMAN: (*Gidip yatak odası kapısından bakarak*) Durum bu kadar fena mı? Hiç ümit yok mu?

ÜSTAT: (*Onunla ilgili bile değildir.*) İğreniyorum vallahi insanlığım dan.

SÜLEYMAN: Estağfurullah.

ÜSTAT: Yo yo böyle, ne yazık ki böyle, bir de icraya verdiğimi düşündükçe. (*Kendinden iğrenir gibi başını sallar.*) Ne bayağılık.

SÜLEYMAN: Madem borcu vardı, öderdim, bildirseydiniz.

ÜSTAT: Buna karşılık tablolarını bırakmış bana. (*Gidip sedirin yanındaki tablolara bakarak*) Utandırıcı bir karşılık.

AZAT: (*Önleyemediği bir gülümseme ile*) Belki de öç almak içindir gider ayak.

ÜSTAT: Ya siz? Hakaret davasına kalkmıştınız.

AZAT: İnsan o mektubu alınca...

SÜLEYMAN: Mektup mu yazmış size?

AZAT: (*Mektubu çıkarıp verir.*) Buyurun, okuyun.

SÜLEYMAN: Yüreğim dayanamaz, okuyamam.

ÜSTAT: Öyle dokunaklı bir şey değil. (*Çenesi ile Azat'ı gösterip*) Ağzı dolusu sövüyor beye.

AZAT: Sade bana mı, zati âlinize de...

SÜLEYMAN: (*Satırlara bir göz gezdirip*) Sarhoş mu idi acaba bunları yazarken...

ÜSTAT: (*Mektubu onun elinden alıp koklayarak*) Sanmam. Gider ayak bir boşalma ihtiyacı.

SÜLEYMAN: Herkese yazıp çizmiş de bir bize yazmamış. Ailesine. Ne demeli?

ÜSTAT: Bununla beraber ben öfkesini haklı buluyorum.

AZAT: İnsan dünyadan biraz daha kibarca ayrılabilirirdi.

ÜSTAT: Demeyin öyle, anlaşılmayan sanatçının asil öfkesi.

AZAT: Anlıyorum ama yine de.

ÜSTAT: (*Büyük bir gerçek bulmuş gibi*) Biz insanlar çok aşağılık yaratıklarız dostum.

SÜLEYMAN: Bunu demin söylemişsiniz. Dönüp dönüp aynı yere geliyorsunuz. Hadi yine baştan.

ÜSTAT: Ben kederimden ne söylediğimin farkında mıyım?

(Telefon zili)

SÜLEYMAN: (Bunu kapı zili sanmıştır.) Cankurtaran geldi galiba.

AZAT: Hayır telefon. (Telefonu açar.) Alo, evet. Küşat'ın atölyesi. (Odadakilere) Akademi müdürü. (Telefona) Maalesef üstadım. Evet... bu gece...bilinmiyor. Karısı ile doktor başucunda. Cankurtaran bekliyoruz, ama ümit yok gibi. Nasıl? Öyle mi diyor size?

SÜLEYMAN: Onlara da mı yazmış yoksa?

AZAT: (Başı ile evet işareti yapar, telefona) İskelet mi dediniz? Ha evet...anladım efendim. Elbet...elbet...Töreni ilan eder artık ailesi. Sağ olsun üstadım. Sizin de efendim.

ÜSTAT: (Kapatma ben de konuşacağım diye işaret etmiştir. Azat bırakınca o alır.) Alo!

AZAT: (Süleyman'a) Töreni soruyorlar.

SÜLEYMAN: Daha ölmeden mi?

ÜSTAT: (Telefona) Merhaba kardeşim, ben de buradayım tabii. Ne kadar sarsıldığımı anlatamam. Çok yazık oldu. Çoooook. Hepinizin yaşlı gözlerinizden öperim.

SÜLEYMAN: (Gözleri yaşarmıştır.) Kader, tecelli ne demeli? (Azat'a) Bir iskelet lafı oldu demin yanlış duymadımsa.

AZAT: Akademiye bağışlamış da iskeletini. Tam Küşatça bir jest. Biraz çocukça ama içten.

SÜLEYMAN: Anlayamadım?

ÜSTAT: Bana yazdığı mektupta da söz etmiş bundan.

SÜLEYMAN: Görebilir miyim?

ÜSTAT: (Gözlüğüünü takıp o cümleyi arayarak) İşte şurda. (Okur.) Bırakın da bari canlı olarak girmeme bütün entrikalarınızla engel olduğunuz Akademiye hiç değilse ölümünden sonra iskeletim anatomi derslerinin bir öğretim aracı olarak girsin. Umarım ki bu son dileğime Akademinin bir itirazı olmaz.

SÜLEYMAN: Akademiden önce benim bir itirazım var buna.

ÜSTAT: Ne gibi?

SÜLEYMAN: Ailemiz bugüne değin hiçbir ölüsünü morga bırakmadı. Ne demeli. Allah gecinden versin. İlle velakin emrihak vaki olacaksa anatomi dershanesi değildir onun yeri. Aile mezarlığıdır.

ÜSTAT: (Süleyman'a) Siz babası mısınız?

SÜLEYMAN: Hayır kayınbabası.

ÜSTAT: Ne isterse yapamaz mı öldükten sonra?

SÜLEYMAN: Hiç olur mu imiş efendim. İzdivaç bağı her iki dünyada da cari.

ÜSTAT: Bunu artık Akademi ile aranızda anlaşsınız. (Azat'a) Bakarsınız ismini de verirler bir dershaneye.

AZAT: Hiç şaşmam. Rahmetli badem gözlü idi, hikâyesi.

ÜSTAT: Düşüncenize katılmıyorum.

AZAT: Bununla ancak övünürüm.

ÜSTAT: Yarışmadan önce böyle demiyordunuz ama.

AZAT: Rica ederim, bir ölü evindeyiz.

ÜSTAT: Doğru, özür dilerim.

SÜLEYMAN: Yavrucak içerde ölüyor, herkes kendi derdinde...

(Yatak odasının kapısı açılır, kulağında kulaklıkları ile doktor, eşikte yaşlı gözleri ile Fahrünnisa görünürler.)

DOKTOR: Nerde kaldı cankurtaran. (Azat'a) Bir kerre daha arayamaz mısınız?

AZAT: (Telefonu açar.) On dakikadır bekliyoruz, cankurtaran yollayacaktınız. Evet 32 No. (Doktora) Yolda diyorlar.

ÜSTAT: (Doktora) Nasıl doktor? Hiç ümit yok mu?

DOKTOR: Her an yeni bir hemoraji bekleriz. Nabız hoşuma gitmiyor. Bütün ümit transfüzyonda. (Yeniden odaya girer.)

(Kapıda bir anahtar tıkırtısı. Hepsi birden kapıya bakarlar. İçeriye Serap girer. Yeni gelen, güzelliğinin aşırı derecede şuurunda, genç ve hülyalı bir kadındır. Sesi de öylesine.)

SERAP: Öldü mü?

ÜSTAT: Size de mi mektup yazmış?

SERAP: Hayır ben biliyordum.

AZAT: Nasıl?

SERAP: (Sehpadaki tülü açıp yırtılmış tabloyu göstererek) Mavi değirmeni bıçakladığı günden beri.. Hatta Ailesine...(Vazgeçer) Neyse...

SÜLEYMAN: (Biraz önce doktor ve kızı ile yatak odasına kadar yürüyüp şimdi geri döndüğünden Serap'ı yeni fark etmiştir.) Seni bıçaklasa daha iyi ederdi. Bir de bugün utanmadan...

AZAT: Rica ederim, kendinize gelin.

SÜLEYMAN: (*Kendine gelerek*) Fartı teessüratıma verin (*Serap'ı sü-züp*) ama bu kız...

SERAP: (*Ona hiç aldırmadan, Üstat'la Azat'a bakıp*) Tabanca ile değil mi?

AZAT: Kumpanya gazı çoktan kesmişti.

(*Dışarda bir otomobil gürültüsü olmuştur, Süleyman cankurtaran sanarak kapıya doğru yürür.*)

SERAP: (*Öne doğru ilerleyerek*) Onu hiçbir zaman kendime bu kadar yakın hissetmemiştim.

AZAT: Küşat duymalı idi bunu...

ÜSTAT: Bunu size vicdan azabınız söyletiyor olmalı.

SERAP: Görebilir miyim bir an?..

AZAT: (*Onu eli ile tutarak*) Karısı var başucunda...

SÜLEYMAN: (*Girişten dönmüştür.*) Değilmiş...

ÜSTAT: Yalan gibi geliyor insana. Daha dün çiçek pazarında ağzında piposu vitrinlere bakıyordu.

SERAP: (*Hülyalı*) Belki de kendi çiçeklerini ismarlıyordu...

ÜSTAT: Biraz hissiz konuşuyorsunuz gibi geliyor bana.

SÜLEYMAN: (*Tam buldunuz adamını der gibi bir jest yapar.*)

ÜSTAT: Halbuki az buçuk sevdiğinizi sanırdım onu.

SERAP: (*O, hecesinin üstüne basarak*) O, beni çok severdi.

SÜLEYMAN: Yalan, yalan o yalnız karısını, yani kızımı severdi. O yüzden intihar etti.

ÜSTAT: Siz zaten kimseyi çok sevmezsiniz.

AZAT: Yahut uzun zaman...

SERAP: Olabilir, bunun tartışma yeri burası değil galiba.

ÜSTAT: Bir ölü evinde olduğumuzu unutuyoruz bazen.

AZAT: Hakkınız var.

SERAP: (*Dalgın*) Ne kadar severdi mavi glayöleri.

ÜSTAT: (*Duygulu*) Maviyi onun kadar güzel kullanan ressam bilmiyorum.

AZAT: İmzasını bile mavi ile atardı. (*Hatıra edası ile*) Bir gün hiç unutmam –yine böyle bir karamsarlık anında olacak– resmi bırakmaya karar vermiş, fırçası ile paletini bana yollamıştı. Paletin üstünde boya ile mavi bir yazı: Senin eline daha yaraşır diye.